

YTTRANDE

Datum 2026-06-18 Dnr R 25-2026

1 (3)

Justitieombudsmannen
Thomas Norling

Regeringskansliet
Socialdepartementet
Enheten för socialtjänst och
funktionshinderpolitik

Yttrande över slutbetänkandet Rättssäker samhällsvård för barn och unga (SOU 2026:8)

(S2026/00236)

Riksdagens ombudsmän (JO) har beretts tillfälle att yttra sig över det rubricerade betänkandet.

Utredningens uppdrag har varit att föreslå åtgärder i syfte att stärka barnrättsperspektivet vid såväl vård enligt lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser och vård av unga, LVU, som vid vissa insatser som ges med stöd av socialtjänstlagen (2025:400), SoL. Betänkandets förslag syftar bl.a. till att ge principen om barnets bästa ett tydligare genomslag och att lagstiftningen ska leva upp till grundläggande rättssäkerhetskrav vad gäller likabehandling, förutsebarhet och ändamålsenlighet. Jag ser positivt på att lagstiftningen ses över och att principen om barnets bästa ges utrymme och förtydligas på det sätt som görs i betänkandet.

Flera av de förslag som presenteras i betänkandet framstår som väl avvägda och ändamålsenliga. Det gäller exempelvis förslagen som syftar till att tydliggöra förutsättningarna för när ett omhändertagande för vård enligt LVU ska kunna upphöra. Vidare kan förslaget om att en socialnämnds beslut om att barnet eller den unge, som har omhändertagits för vård enligt 3 § LVU, ska vara fortsatt omhändertagen alltid ska underställas förvaltningsrätten antas bidra till en ökad rättssäkerhet för den enskilde. Det är även positivt att ansvarsfördelningen mellan kommuner tydliggörs vid uppföljning av ett barns situation efter vårdens upphörande och när barnet har bytt bosättningskommun.

Utifrån de aspekter som JO har att beakta vill jag i det följande framföra synpunkter på några av förslagen i betänkandet. I övrigt avstår jag från att yttra mig. Här vill jag tydliggöra att jag alltså inte tar ställning till de förslag som jag inte yttrar mig över.

Utredningen lämnar förslag som syftar till att ge ökad sakkunskap i ärenden och mål enligt LVU. Jag har inte någon synpunkt på förslagen i sak men vill understryka att socialnämndens inhämtande av uppgifter under en utredning av ett

barns behov av skydd eller stöd alltid måste ske så att ingen utsätts för skada eller besvär utöver vad som är nödvändigt. Utredningen ska inte heller göras mer omfattande än vad som är nödvändigt. (Se 20 kap. 5 § andra stycket SoL.) Det får med andra ord inte bli fråga om att socialnämnderna övergår till att mer slentrianmässigt hämta in ett omfattande material. Det krav som måste ställas är att de uppgifter som hämtas in kan bedömas vara nödvändiga för handläggningen av ärendet. Det gäller även sådan information som hämtas in från sakkunniga.

Utredningen har konstaterat att det helt saknas behov av att ge åklagare befogenhet att besluta om omedelbart omhändertagande. En sådan ordning skulle enligt utredningen medföra uppenbara risker, såsom minskad tillit för socialtjänsten och lagstiftningen som rör tvångsvård av barn samt otydlighet när flera aktörer inom olika myndigheter har befogenhet att fatta samma typ av beslut. Utredningen avråder därför från att införa en ny befogenhet för åklagare att fatta beslut om omedelbart omhändertagande. Jag ansluter mig till den bedömningen. Utredningen föreslår emellertid en begränsad och subsidiär befogenhet för åklagare att fatta interimistiskt beslut om omedelbart omhändertagande. Enligt utredningen är behovet av att ge åklagare en sådan befogenhet begränsad till mycket specifika undantagssituationer där det system som nu finns av någon anledning tillfälligt är ur funktion. Jag anser att de skäl som utredningen har fört fram mot att ge åklagare befogenhet att besluta om omedelbara omhändertaganden även gör sig gällande för förslaget att införa en begränsad och subsidiär befogenhet för åklagare att fatta beslut om interimistiskt omedelbart omhändertagande. Det ter sig uppenbart att det lagförslag som presenteras i betänkandet kommer att tillämpas mycket sällan och då endast i synnerligen utpräglade undantagssituationer. Förslaget framstår därmed varken som behövligt eller ändamålsenligt.

I betänkandet föreslås att tidsfristen för när ett beslut om vård enligt LVU upphör att gälla på grund av att vården inte har påbörjats ska förlängas i de fall då barnet eller den unge håller sig undan eller hålls undan. Tidsfristen ska i dessa fall förlängas från fyra veckor till ett år från den dag då beslutet vann laga kraft. Jag har inga synpunkter på att tidsfristen förlängs på angivet sätt men vill framhålla att en längre tidsfrist kan innebära viss risk för att handläggningen i tiden efter att beslutet vunnit laga kraft blir passiv. Det kan i vart fall finnas en risk för att handläggningen intensifieras först när tidsfristen börjar närma sig sitt slut. I betänkandet framhålls vikten av att en socialnämnd dokumenterar hur arbetet med att verkställa beslutet fortlöper och varför ett barn eller en ung person bedöms hålla sig undan på ett sådant sätt att det motiverar en förlängd tidsfrist. Jag instämmer i detta och konstaterar att sådan dokumentation också är en förutsättning för att i efterhand kunna granska handläggningen. Utredningen har emellertid inte närmare diskuterat vilken typ av åtgärder som en socialnämnd är skyldig att vidta i syfte att kunna verkställa beslutet så snart som möjligt eller med vilken regelbundenhet sådana åtgärder måste vidtas. Jag vill därför understryka att det självklart är viktigt att socialnämnden under den tid som beslutet gäller arbetar aktivt för att barnet eller den unge ska kunna påträffas och få den vård som bedömts nödvändig för

honom eller henne. Det finns vissa frågetecken kring vilka krav som bör ställas på socialnämnden i det avseendet. Det är en fråga som bör analyseras närmare i det fortsatta lagstiftningsarbetet.

Yttrandet har beslutats av JO Thomas Norling. Dokumentet har fastställts digitalt och har ingen underskrift.

Rättssakkunniga Maria Rydström har föredragit ärendet och tf. byråchefen Maria Karlströms har deltagit i beredningen.